

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ 11 КЛАСУ

*Яценко Т. О., доктор педагогічних наук,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна*

Компетентнісні орієнтири сучасної шкільної літературної освіти посилюють тенденцію реалізації культурологічного підходу до вивчення української літератури в ліцеї [1]. Дієвим чинником його впровадження в освітній процес, а відтак і розвитку загальнокультурної компетентності учнів, є дидактико-методичний потенціал підручника української літератури (рівень стандарту) для 11 класу (автори – А. Фасоля, Т. Яценко, В. Уліщенко, Г. Бійчук, В. Тименко) [2]. Зміст і структура навчальної книги ґрунтуються на ідеї розгляду художнього тексту як тексту культури, що відображає свідомість людей певної історичної доби, орієнтує на діалог у просторі культури та на діалог культур. У підручнику запропоновано вивчення літературного твору як тексту культури, що здійснюється шляхом прочитання смислів, образів, символів тексту, через які відбувається діалог з автором твору, осягнення картини його художнього світу. У процесі такого діалогу учень-читач осмислює цінності культури конкретного історичного періоду та певного історичного типу свідомості, які відображає автор твору.

Реалізація культурологічного підходу в підручнику визначається біографічним, істориколітературним і культурно-мистецьким контекстами, що дозволяє розглядати художні твори крізь призму широкого кола історико-культурних явищ, водночас надаючи пріоритет словесному мистецтву. Відтак, розглядаючи українську літературу ХХ – початку ХХІ ст. як форму синхронного буття й спілкування людей цієї історико-культурної доби, як вид мистецтва, автори підручника пропонують навчальний матеріал, що орієнтує учнів і вчителя на організацію різних форм діалогу, одним із яких є

діалог культур. Поглиблення в учнів 11 класу інтерпретаційних умінь аналізу літературного твору засобами різних видів мистецтва – це процес цілісного сприймання твору, що передбачає встановлення зв'язків як усередині літературного твору, так і всередині літературного процесу, художньої культури певної доби, усвідомлення цих зв'язків як діалогу митця зі світом, читача з митцем, а через нього – з іншою культурою, з іншим буттям [3, с. 18]. Так, кожен тематичний блок розпочинається коротким оглядом про розвиток української літератури певного історичного періоду в контексті тенденцій національної культури означеного часу.

На підвищення рівня загальнокультурної компетентності учнів також орієнтує навчальний матеріал наскрізної рубрики «Культурно-мистецький контекст». Наприклад, для створення в уяві старшокласників єдиного художнього образу історико-культурного періоду 20-30-х рр. ХХ ст. стисло, але змістовно подано інформацію про митців-авангардистів у галузі образотворчого мистецтва (О. Богомазов, К. Малевич, О. Екстер, О. Архипенко). Візуалізації такого матеріалу сприяє багатий ілюстративний матеріал. Система запитань і завдань до цієї рубрики передбачає апелювання до культурно-читацького досвіду старшокласників та спрямована на удосконалення їхніх умінь самостійної діяльності. Наприклад, старшокласникам запропоновано стисло охарактеризувати розвиток українського мистецтва 1920-х рр., назвати його видатних представників, пригадати вже відомі їм твори українських митців цього періоду та підготувати слайд-шоу «У мистецькій галереї українських художників перших десятиліть ХХ ст.».

Розвитку загальнокультурної компетентності учнів 11 класу ліцею сприяють завдання пізнавально-пошукового характеру, презентовані в рубриці «Ваші читацькі проекти». Так, у процесі вивчення творчості поета Є. Плужника учні можуть розробити відеоекскурсію «Осінь у картинах українських художників перших десятиріч ХХ ст.», а для поетичного супроводу презентації картин їм рекомендовано укласти добірку герметичної

лірики Є. Плужника та В. Свідзинського, присвяченої відтворенню краси осінньої природи.

На розуміння учнями синтезу різних видів мистецтва також орієнтує рубрика «Читацьке дозвілля». Так, у процесі опрацювання теми «Літературний авангард» пропонується підготувати запитання для інтелектуальної гри «Авангардизм в українському мистецтві».

Отже, сучасна пізнавальна інформація про розвиток українського мистецтва 20-30-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. сприятиме глибокому осмисленню ідейно-художнього змісту літературного твору, вдосконаленню вмінь проводити мистецькі паралелі у процесі його аналізу та інтерпретації, формуванню розуміння української літератури як невід’ємного складника світового мистецтва, а відтак і розвитку загальнокультурної компетентності учнів ліцею.

Література.

1. Про схвалення Концепції реалізації державної «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 груд. 2016 р. № 988-р [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249613934>. Назва з екрану.
2. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закладів загальної середньої освіти / авт. А. Фасоля, Т. Яценко, В. Уліщенко та ін. Київ : Оріон, 2019. 256 с. 3. Яценко Т. О., Шевченко
1. 3. О Художня література в контексті світової культури : метод. посіб. Київ : Пед. думка, 2012. 136 с.